

ЛИНГВИСТИЧКИТЕ СПЕЦИФИЧНОСТИ НА МАКЕДОНСКИТЕ, АЛБАНСКИТЕ И ТУРСКИТЕ ПОСЛОВИЦИ И ПОГОВОРКИ ЗА ЖЕНАТА – ПРАГМАТИКА И СЕМАНТИКА

Ваљбона Тоска
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
valbona_toska@yahoo.com

Хулија Скука
Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје
ahskuka@gmail.com

Во оваа статија се презентираат согледувања за лингвистичките специфичности на македонските, албанските и турските пословици и поговорки за жената од подрачјето на прагматиката и на семантиката, коишто заедно со синтаксата ги издвојуваат пословиците и поговорките во посебен семиотичен и јазичен микросистем, со што не само што се определуваат овие нивни јазични особености туку и се истакнува, посебно, нивната положба во однос на другите литературни жанрови. Целта е да се покаже дали македонските, албанските и турските пословици и поговорки за жената носат ист тип пораки, кои се реализираат во различни формални структури.

Клучни зборови пословици и поговорки, прагматика, семантика, јазичен микросистем, литературен жанр

**THE LINGUISTIC PECULIARITIES
OF MACEDONIAN, ALBANIAN
AND TURKISH PROVERBS ABOUT WOMEN
– PRAGMATICS AND SEMANTICS**

Valbona Toska

Ss Cyril and Methodius University, Skopje

valbona_toska@yahoo.com

Hulija Skuka

Ss Cyril and Methodius University, Skopje

ahskuka@gmail.com

This article presents observations about the linguistic peculiarities of Macedonian, Albanian, and Turkish proverbs about women from a pragmatic, semantic and syntactic point of view. Proverbs and sayings build as a separate semiotic and linguistic microsystem, so their linguistic peculiarities are described as well as their position compared to other literary genres. The purpose of the paper is to investigate if Macedonian, Albanian and Turkish proverbs and sayings about women carry the same type of messages conveyed by different formal structures.

Keywords: proverbs and sayings, pragmatics, semantics, linguistic microsystem, literary genre

1 Вовед

Пристапот кој ги сведува пословиците и поговорките (ПП) на микротекстови, нивната истакната комуникациска функција, како и фактот дека тие се во тесна врска со фразеологизмите – компоненти на лексичкиот фонд на еден јазик, претставуваат добра подлога за применување на определени лингвистички приоди. Така, на ова поле од фолклорот, традиционалните приоди биле надополнети и со структуралистички, семантичко-прагматички, синтаксичко-семантички студии. Да се потсетиме на некои позначајни остварувања.

Јакобсон и Богатирјов (2010: 31–45) констатираат дека покрај разликите, постојат некои аналогии помеѓу јазикот и народното творештво: во двата случаи се работи за структурирани општествени појави кои соодветствуваат на оралниот (устен) и колективен карактер. И, доколку јазикот, од Сосир па наваму, се студира како систем (*langue*), како колективен код, во опозиција со говорот (*parole*) – индивидуалниот начин на употреба на кодот, јазикот, на сличен начин треба да се постапи и со фолклорот. Ова доведе до барања за една граматика на народното усно творештво (Проп *Морфологија на сказнаџа*), како и до истакнување на комуникациската функција на фолклорот, односно до дихотомиската идентификација, според Бенеш: фолклор–јазик(*langue*)/книжевност–говор (*parole*). Структуралистите и приврзаниците на структуралистичко-семиотичките методи, сметајќи дека не е доволно само проучувањето на текстот на ПП, ја нафрлаат идејата за оградување од литературноста и ги разгледуваат ПП како квантум на структури, каде што се проектира и мислата. Освен јазичната структура, треба да се земат предвид и логичко-семиотичката и семантичката структура, потоа и вонјазичната (надворешна) и внатрешната (длабока) структура на семиотичниот систем, инваријантите како елементи на тој систем и варијантите како елементи на перформацијата (*Еџноџрафија на џоворџи* од Х. Хајмс во 1962 год., сфатена како систем на структури на говорните чинови – *speech acts*, или пак *Еџноџрафија на комуникаџијаџа* – поширок концепт, применет по 1964 год. – Е. Ирвас, А. Дјунд), како и лингвистичкиот и ситуациски контекст. На овој начин, јазичните иследувања се систематизираат и се прецизираат. Од гледна точка на теоријата на знаците, Пермјаков (1968: 273–285) го понуди својот логичко-семиотички класификациски систем, при што пословиците ги опишува како: а) јазични клишеа, коишто личат на обичните фразеологизми, но се разликуваат по директното и фигуративното мотивирање на универзалната смисла; б) логички, односно логичко-семиотички облици што моделираат определен однос помеѓу предметите; в) фолклорни феномени кои ги одразуваат моментите на реалноста во збиена, но содржајна форма. Пословиците ги сфаќа како знаци за определување ситуации или определени релации помеѓу нештата и нуди нивно групирање во четири основни класи, во кои се вклучуваат следните релации:

1. Однос помеѓу предметот и неговите особености, изразен со структурната формула:

$$p(x) > q(x)^1$$

(Ако p ја има особеноста x , тогаш таа особеност ја има и q .)

2. Однос помеѓу предметите:

$$p > q$$

(Ако p , тогаш q .)

3. Однос помеѓу особеностите на предметите во зависност од односите помеѓу самите предмети:

$$(p > q) > [(p(x) > q(x))]$$

(Ако q е во зависност од p , а p ја има особеноста x , тогаш и q ќе ја има истата особеност.)

4. Однос помеѓу предметите во зависност од одредени особености на тие предмети:

$$[(p > x) \wedge \sim (q > x)] > (p > q)$$

(Ако p има некаква позитивна особеност, а q ја нема, тогаш p е подобро од q .)

Овие поставки имаат и истомисленици во однос на основните црти (А. Семеркени, В. Фоит), но и противници (М. Куси, А. Крикман). Иако ПП ги нарекува *социјални метафори*, Зајтел (1969) во суштина ги третира како знаци, но не приложува логички структурни формули, иако говори за логички категории (структури, релации), не ги издвојува метафоричните искази од исказите без преносно значење. Во основни црти, споменатите приоди упатуваат на комплексноста на трите нивоа на структурата (според Николовска-Нејашмиќ 2000: 141): композициското, логичко-семантичкото и нивото на предметот. Овие сфери се од големо значење за лингвистиката, за фолклористиката и за семиологијата. Тоа што современата паремиологија го издвојува во однос на ПП е дека тие се знаци со определено значење (семантика), со определен однос кон говорителот и/или слушателот (прагматика) и со определена општа структура на исказот (синтакса). Во оваа статија ги презентираме согледувањата од подрачјето на *семантиката* и на *прагматијата*, кои заедно со синтаксата ги издвојуваат ПП во посебен семиотички и јазичен микросистем, со што не само што се определуваат овие нивни јазични особености туку се истакнува посебно и нивната положба во однос на останатите литературни жанрови.

¹ Величковски 1999 : 206.

2 Прагматика и семантика

Главното внимание на прагматиката, како и на семантиката, е насочено кон поимите вистинитост, валидност, кои се третираат и во однос на контекстот на употреба. Основната задача на семантиката е да објасни на кој начин определени значења се врзуваат за посебните морфосинтаксички категории и како значењата на комплексните фрази зависат од значењата на нивните компоненти (Панзова 1996: 73). Прагматиката, пак, Морис (1964: 401–414) ја претставува како дисциплина која во својата анализа, покрај лингвистичките изрази и објектите на кои тие се однесуваат, ги вклучува корисниците и можните контексти на употреба. Таа го опфаќа проучувањето на комуникациските средства поврзани со човекот: што се случува со човекот кога дава и прима соопштувања; од што зависи обликот на комуникацијата (начелно и конкретно); во која мера типот на културата ја условува комуникациската форма. Со буквалното значење *наука за практиката*, прагматиката се дефинира како наука која се занимава со испитувањето на контекстуализираните искази. Продуцирана од *теоријата на говорните чинови*, таа во лингвистиката има задача да ги испита чиновите кои се „изведуваат“ при изговарање на одредена реченица (или нешто еквивалентно на реченицата), односно, според Мишеска-Томиќ (1995), да го проучи дејството на исказот во одредена (говорна) ситуација. Се поаѓа од претпоставката дека постојат три основни говорни чинови: 1. локуционен – којшто го одразува основното значење на исказот; 2. илокуционен – којшто ја одразува намерата на говорителот при изговарањето на одредена реченица (да пофали, критикува, предупреди, советува, нареди, замоли итн.) и 3. перлокуционен – којшто предвид го има ефектот произведен од изговарањето на даден исказ. Во анализата на говорните чинови посебно внимание се посветува на испитувањето на т.н. перформативни глаголи, како што се: *вештувам, се заблагодарувам, забранувам, наредувам* итн., со кои се спроведува именуваното дејство. Прагматиката, исто така, се занимава и со разликите во вреднувањето на еквивалентните зборови, изрази и изреки во различни опкружувања, со пресупозициите (претпоставките) коишто се содржат во исказот, како и со принципите на конверзацијата. Со проблемите на разликите во вреднувањето на еквивалентните јазични единици се занимаваат и лексичката семантика (во рамките на разгледувањето на разликата помеѓу денотацијата и конотацијата), семантиката на реченицата, додека со тематско-рематската структура се занимава функционалната реченична перспектива. Потпирајќи се на многуте блиски начела на прагматиката и на семантиката, во нашата анализа овие пристапи се опфаќаат во една целина. Пред сè, доколку пораката ја идентификуваме со семантика, а нејзината примена ја идентификуваме со прагматика, бидејќи импулсот (поттикот) за употреба е прагматичен. За да постигнеме делумна формализација, со што би постигнале и класификација којашто овозможува нивно типолошко споредување, решивме да ги дешифрираме пораките на македонските, албанските и турските ПП за жената. Изведените парафрази се темелат врз една, условно кажано, традиционална (временска, просторска и социокултурна) конвенција. Имено, парафразите се одраз на нашите сознанија за длабокото значење на ПП. Се трудеме инфор-

маџијата во парафраза да не биде побогата од онаа што е содржана во сами-те ПП, па каде што тоа беше можно, парафразите да соодветствуваат со ПП и на формален план. Според традицијата, се служевме со јазикот на логиката, при што луѓето ги обележивме со x, y, z ; предметите со m, n ; особеностите со a, b ; состојбите и ситуациите со p, q, r . Познатата „опозиција“ помеѓу x и y ни овозможи да им ги приредиме спротивните полови: x = женски пол ; y = машки пол, при што, во зависност од различните улоги во коишто се јавуваат, им додаваме и дополнителен индекс (на пример, $x1$ = мајка; $x4$ = маќеа; $y1$ = татко итн.). Нашиот општ приод кон ПП се заснова врз теоретските погледи на А. Богуславски², кај нас применет во трудот на коавторите З. Тополињска, А. Спасов, Љ. Спасов (1986), а чии главни тези се следниве:

1. Општиот карактер на пословиците се темели врз фактот дека тие зборуваат за поими; токму тоа им дозволува да претставуваат самостојни текстови.

2. Пословиците се текстови кои: а) се составени од една реченица; б) се репродуцираат со интенција да се репродуцира не само определена содржина, туку и форма, а сепак не се цитати на нечии искази; в) можат да бидат протолкувани како самостојни текстови; можат, но не мора да бидат вметнати во поширок контекст.

3. Основната класа на пословиците се метафорични пословици (неметафоричните пословици би можеле да ги наречеме афоризми или сентенции).

4. Нормална метафорична пословица е обична реченица со тема и со содржина, организирана според општите правила на дадениот јазик; нема причина на така сфатените реченици да им се одзема значењето на нивните компоненти; следствено, неумесно е за значење на пословицата да се прифати нејзината „длабока смисла“ (содржина на парафраза) – таа се појавува дури откако ќе добиеме „готова“ реченица (со нејзината форма и значење). Најсреќни парафрази се оние од типот: *секоје Ф е Г*, или *секогаш кога Ф, тогаш Г*, а не: *ако Ф, тогаш Г*, бидејќи пословиците по дефиниција зборуваат за предметите и/или настаните кои постојат, а не за потенцијални предмети или настани; постоењето (егзистенцијата) е претпоставено! А ова не е ни чудно: народот којшто ги создава пословиците и ги користи, преку нив го зацврстува своето мислење за работите што го интересираат, а тоа се исклучиво работи кои постојат.

5. Релациите кои се прирекуваат во пословиците, а коишто се подложни на интерпретација (метафоричните), се егзистенцијални релации; голем дел од нив се негативно егзистенцијални.

Во сите сериозни пристапи се нагласува значајноста на метафоричноста на ПП. Иако оваа особеност најчесто се разгледува од естетска гледна точка, во ова пригода ќе го нагласиме значењето што претставува производ од допирот на значењето на дадена единица со преносното значење. Иако тој производ може да биде на различно рамниште (на ниво на основна синтаксичка единица, на ниво на реченица и на ниво на текст), вниманието го насочуваме на тоа што се нарекува семантика на реченицата, односно пословиците и поговорките се анализираат со парафрази врз основа на дистинкцијата помеѓу површинската и длабинската структура, како и во поглед на проблемите на референтноста на аргументите. Употребените единици во ПП го немаат тоа

² *Pamiętnik Literacki*, 47/3, 1967: 144–170.

значење што го имаат во обичниот говор, туку значењето е преносно. Затоа е потребна:

1. надворешнојазична анализа на самите метафори – какви се паралелите, од кои области произлегуваат сликите од кои настануваат метафорите, начинот на кој се остваруваат, какви сознанија нудат за средината во кои функционираат ПП;

2. дешифрирање на ПП и толкување на семантичката анализа на нивните пораки. Од прагматична гледна точка, кај ПП постои корелација помеѓу формата и содржината – сите ПП со прагматичка надградба му се обраќаат на адресатот во второ лице, во императив, но не сите ПП со оваа форма ги толкуваме како ПП со соодветна прагматичка надградба.

а. Пословици со прагматичка надградба, каде што формата соодветствува на длабинската структура:

- (1) *Жена млада и вино сѝаро земај.*
(Знај дека треба да постапиш различно при изборот, бидејќи една особина не важи подеднакво за сите.)
- (2) *Gruan e kalin zgjidhi vetë.*
'Жената и коњот одбери ги сам.'
(Знај дека х треба да одлучува самостојно за некои работи.)
- (3) *Kosana göre bağla başını, harcına göre pişir aşını.*
'Главата врзи си ја според мажот, јадењето подготвувај си го според џебот.'
(Знај дека х треба да се однесува според статусот на у.)

б. Пословици без прагматичка надградба, каде што формата не соодветствува на длабинската структура:

- (1) *Ako si nalušena skokni vo ezero.*
(Не е вистина дека другите ги засега твојата мака.)
- (2) *Gjanë e mirëmerre edhe ië derë të jëvgut.*
'Доброто нешто земи го и од домот на Гуптинот.'
(Не е вистина дека ако х е добар, неговото потекло е важно.)
- (3) *Besle kargayı, oysun gözünü.*
'Храни го гавранот да ти го извади окото.'
(Не е вистина дека z ќе биде а.)

Како експонент на прагматичката компонента, вградена во ПП, за парафразите го избравме изразот **знај дека**, а во зависност од тоа дали во ПП има позитивно-егзистенцијална или порака со вградена негација, се додаваат и експонентите **треба**, односно **не треба**. Сметаме дека е важна и дистинкцијата помеѓу ПП со прагматичка надградба што содржат коментар и тие што не содржат дополнителни коментари.

а. ПП коишто содржат коментар:

- (1) *Ako ja sakam ženaiāa sakaj ja i babaiāa.*
(Знај дека треба да го сакаш безусловно х1.)
- (2) *U ruaj nga gruaja nazëtore.*
'Чувај се од разгалената жена.'
(Знај дека треба да се чуваш од х кој е а.)
- (3) *Ucuna bak bezini al, anasina bak kızını al.*
'На платното гледај му го лицето, на девојката гледај ѝ ја мајката.'
(Знај дека треба да внимаваш на потеклото при изборот на х)
- (1) *Ne gledaj na lusiāiāa, ami na jaiākaāa.*
(Знај дека не треба да просудиш според изгледот.)
- (2) *Grues mos i shif hundët, po punët.*
'На жената не гледај ѝ го изгледот, туку работата.'
(Знај дека не треба да просудиш според изгледот.)
- (3) *Ergen gözü ile kız alma, gece gözü ile bez alma.*
'Со око на ерген не избирај жена, во темница не избирај ткаенина.'
(Знај дека не треба да носиш одлука кога си во определени околности)

б. ПП без коментари, кои се побројни во однос на тие со коментари:

- (1) *Ako sakam obra žena, bidi chesen maj.*
(Знај дека треба р за да биде q.)
- (2) *Kërko shkor prej thane, kërko bijë prej nane*
'Барај стап од шипинка, барај ќерка од мајка.'
(Знај дека треба да избираш внимателно,
бидејќи единката особините ги наследува од конкретниот претходник.)
- (3) *Ucuna bak bezini al, anasina bak kızını al.*
'На платното гледај му го лицето, на девојката гледај ѝ ја мајката.'
(Знај дека треба да избираш внимателно, бидејќи единката особините ги наследува од конкретниот претходник.)
- (1) *Daј ѝ на жена узда, ако sakam da ѝи зайусѝи кукаāa.*
(Знај дека не треба х да го води т,
бидејќи не може тоа да го прави успешно.)
- (2) *Alma soysuzun kızını, sürer anasının izini.*
'Не земај жена без сој, ќе се метне на мајката.'
(Знај дека не треба р бидејќи q.)

Често, кога се говори за ПП, се истакнува дека тие не се обични излагања, туку и своевидни просудувања. Иако ПП најчесто се даваат во форма на тврдења и во површинската структура не содржат експлицитни „упатства“ и/или „наредби“, во нивните длабински значења идентификуваме токму такви компоненти коишто, иако не се категорични, потпирајќи се на искуствата (кои носат заклучоци, а не поуки), повторувањата и потврдувањата, добиваат нијанси на обврска во рамките на воспоставените традиционални ставови. Овие „норми“ за определено однесување не претставуваат закони, туку се поврзуваат со моралната и идејно-воспитната функција на ПП. Оттука, и на ПП коишто имплицитно упатуваат на определено однесување, во парафразите им го дода-

ваме експонентот **треба**, односно **не треба**. Овде ги издвојуваме ПП коишто во пораките не содржат коментари од тие коишто содржат.

а. ПП без дополнителен коментар:

- (1) *Кому мајка, кому макеа.*
(**Треба** да се постапува еднакво со припадниците на една заедница.)
- (2) *Gazi te gaz, vaji te vaj...*
'Смеата со смеа, плачењето се плачење...'
(Луѓето **треба** да одберат соодветен партнер.)
- (3) *Yavrukuş yuvada gördüğüni uyar.*
'Младенчето го прави тоа што го видело во гнездото.'
(**Треба** да се внимава на потеклото при избор на х.)
- (1) *Жена вера нема.*
(**Не треба** да се верува на х.)
- (2) *Arka plot, sytë me lot.*
'Касата полна, очите насолзени.'
(**Не треба** да се ставиш во *p* од корист.)
- (3) *Sabahtan karnini doyuran, küçükken evlenen aldanmamış.*
'Кој појадува рано и рано се жени, не се излажал.'
(Решавањето на проблемот **не треба** да се одложува.)

б. Примери каде што во длабокото значење некако се образложуваат поставените барања:

- (1) *Мажоѝ ѝосилен е од женаѝа, заѝѝоа ѝребаѝѝ да ѝремолчува женаѝа.*
(**X треба** да се стави во *p* **бидејќи q**.)
- (2) *Martesa thinjur leshtë, bjer kvaçkë në vjeshtë.*
'Женидба на старост носи квачки на есен.'
(Проблемот **треба** да се реши додека е актуелен, **бидејќи p**.)
- (3) *Ot kalsa köz olur, kız kalsa söz olur.*
'Ако остане трева ќе има жар, ако остане девојка ќе има озборување.'
(Проблемот **треба** да се реши додека е актуелен, **бидејќи p**.)
- (1) *Од жена кој маж зема ѝари, мараз ќе си оѝтвори.*
(**Не треба** да се ставиш во *p* од корист, **бидејќи** тоа има последици.)
- (2) *Martesa e papjekun – fëmija jetim.*
'Незрела женидба – детето сирак'
(**Не треба** да се ставиш во *p*, **бидејќи** тоа има последици.)
- (3) *Avradibet (kötü) olanın sakalı tez ağarır.*
'Кој има лоша жена, брзо ќе му обели брадата'
(**Не треба** да се изберех које *a*, **бидејќи p**.)

Во однос на поделбата помеѓу ПП кои пренесуваат егзистенцијално позитивни и пораки со надградена негација, констатираме дека побројни се ПП кои насочуваат како не треба да се постапи, бидејќи токму тие и го ограничуваат начинот на однесување. Егзистенцијално негативната порака може да се

појави во парафразага, иако во изразот ја нема, а ова не се однесува само на исказите од типот на горенаведените примери, туку и на сите други искази:

- (1) *Seloı̄o ġori, babaīa se ceı̄la.*
(**Не треба** да се реагира несериозно во сериозна ситуација.)
- (2) *Bukuri e nuses – nĵe tuaj ġĵe.*
'Убавината на невестата – еден месец работа.'
(**Не е вистина дека** изгледот на *x* е важен.)
- (3) *Kadın malı, kapı mandalı.*
'Имотот од жената е надворешна бртва.'
(**Не треба** да се ставиш во *p* од корист, **бидејќи** тоа има последици.)

Доколку говорните чинови ги разгледуваме според категориите – асертиви, директиви, комисиви, експресиви и декларативи – претставени кај Бугарски (1989), во нашиот случај идентификуваме само дел од нив: директиви и асертиви. Следствено, горенаведените примери би се вклучиле во категоријата директиви бидејќи во нив, било експлицитно било имплицитно, се идентификува инструкција, директива како би требало/не би требало да постапи соговорникот. Другите ПП, односно оние коишто во нашиот случај се и најбројни, ги вклучуваме во категоријата асертиви, бидејќи во нив добиваме извесни информации и тврдења, при што разликуваме неколку категории искази: такви што даваат егзистенцијална констатација, која се однесува на состојби или луѓе, и овде се вклучуваат и оние пораки коишто содржат негација, а којашто во исказот може и да недостасува. Заеднички елемент на парафразите на овие искази е **вистина е дека**, односно **не е вистина дека**:

- (1) *Женско коџа се раџа, сї̄реı̄ı̄e ı̄лачайı̄.*
(**Вистина е дека** кога се раџа *x* е тажно.)
- (2) *Shpıa asht e grues.*
'Куката е на жената.'
(**Вистина е дека** *t* се темели врз *x*.)
- (3) *Beşıġi sallayan el dı̄nyaya hı̄kmeder.*
'Раката која ја лула колевката, владее со светот.'
(**Вистина е дека** *x*² е многу моќна.)
- (1) *Erġenl'k vezırl'k.*
(**Не е вистина дека** со *x* си во предност.)
- (2) *Gocni –mbretni.*
'Девојчинство – кралство'
(**Не е вистина дека** со *y* си во предност.)
- (3) *Kız evi, vezir evi.*
'Моминство, везирство.'
(**Не е вистина дека** со *y* си во предност – се однесуваат на состојби.)

- (1) *Kaj je? – Kaj e kom grun.*
‘Од каде си? – Од каде што ми е жената.’
(**Вистина е дека** у приклонува кон х.)
- (2) *Nerelisin? Daha evlenmedim.*
‘Од каде си? Сè уште не сум оженет/Не се оженив’
(**Вистина е дека** у приклонува кон х.)
- (1) *Женскиоѝ ум е маѝен ѝоѝоок.*
(**Не е вистина дека** х може да размислува јасно/бистро.)
- (2) *Njerkëza – piperkëza.*
‘Макеа – пиперка.’
(**Не е вистина дека** х4 е добро.)
- (3) *Kaynana pamuk ipliği olupraftan düşse, gelinin başını yarar .*
‘Свекрвата и да е конец од памук, ако падне од рафтот, ќе ја рани главата на невестата.’
(**Не е вистина дека** х3 е добро – се однесува на луѓе.)

б. Такви коишто содржат импликација **ако** > **тогаш**:

- (1) *Ako e majsoѝ ѝијаница, женатаа ќе биде маченица.*
(**Ако** р **тогаш** q.)
- (2) *Në marshi kudo, del shkado.*
‘Ако земете од каде било, излегува сешто.’
(**Ако** р **тогаш** q.)
- (3) *Kadın evde kalınca hiç olur, erkek evde kalınca koç olur.*
‘Девојката ако остане дома е безвредна, а машкото станува овен.’
(**Ако** р **тогаш** q.)

в. Такви коишто содржат споредби, кај кои скоро редовно се појавува лексемата **како** – сигнал на самата споредба. Оваа лексема ја содржат и нивните парафрази со што јасно се издвојуваат од другите ПП. Овој тип ПП се карактеризира и со тоа што не трпат метафоризација:

- (1) *Жена ѝијана е како улава свиња.*
(Х кој е а е **како** улава свиња.)
- (2) *Puna e grues – si puna e merimangës.*
‘Работата на жената – како работата на пајакот.’
(Работењето на х е **како** работењето на пајакот.)
- (3) *Kocasız kadın sahipsiz eve benzer.*
‘Жена без маж е **како** куќа без сопственик.’
(Х кој е без у е **како** куќа без сопственик.)

г. Такви коишто се третираат како производи на обичниот говор, во кои и не се забележуваат некои естетски вредности. Претпоставуваме дека при подготовките на албанските и на турските изданија, изреките од овој тип се заобиколени токму поради нивните естетски аспекти, додека во македонските изданија (М. Цепенков – наш извор), веројатно со цел да се дадат автентични записи, се вклучени и дел од ваквите изреки:

зитивните обележја оди паралелно со негативните, додека во албанските и во турските се понагласени позитивните атрибути.

Применетото типолошко подредување ги потврдува сознанијата дека бројот на пословиците и поговорките е многу поголем од бројот на нивните пораки, коишто се повторуваат. Исто така, ваквиот приод во нашата компаративна анализа ни овозможи да констатираме дека македонските, албанските и турските пословици и поговорки за жената носат ист тип пораки, коишто се реализираат во различни формални структури.

Библиографија

- Величковски, Б. (1999). *Заемниџе влијанија меѓу македонскиџе народни џословици и џоѓоворки и џословициџе и џоѓоворкиџе на оруѓиџе балкански народи*. Докторски труд. Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“. [Veličkovski, B. (1999). *Narodnite poslovice i pogovorki vo balkanski kontekst*. Doktorski trud. Skopje: Filološki fakultet „Blaže Koneski“.]
- Влајинац, М. (1975). *Жена у народним џословицама*. Београд: САНУ. [Vlajinas, M. (1975). *Žena u narodnim posloviceama*. Beograd: SANU.]
- Николовска-Нејашмиќ, И. (2000). *Сџудии оу македонскиџе фолклор*. Скопје: Култура. [Nikolovska-Nejašmič, I. (2000). *Studii od makedonskiot folklor*. Skopje: Kultura.]
- Панзова, В. (1996). *Универзалнаџа џрамаџика и македонскиџе јазик*. Скопје: Епоха. [Panzova, V. (1996). *Univerzalnata gramatika i makedonskiot jazik*. Skopje: Epoha.]
- Пермјаков, Г.Л. (1968). О лингвистеческом аспекте пословиц и поговорок. *Proverbium*,11. [Permjakov, G. L. (1968). Olingvistečeskom aspekte poslovice i pogovorok. *Proverbium*,11.]
- Проп, В.(2009). *Морфолоџија на сказнаџа*. Скопје: Македоника. [Prop, V. (2009). *Morfologija na skaznata*. Skopje: Makedonika.]
- Спасов, А., Тополинска, З. и Спасов, Љ.(1986). *Оџис и класификација на џоѓоворкиџе како авџиономен семџотичен јазичен мџросисџем (врз маџеријал оу збиркаџа на К. М. Петкович)*. Скопје: МАНУ. [Spasov, A., Tpolinjska, Z. i Spasov, Lj. (1986). *Opis i klasifikacija na pogovorkite kako avtonomen semiotičen jazičen mikrosistem (vrz materijal od zbirkata na K. M. Petkovič)*. Skopje: MANU.]
- Хасан, Х. (1990). Паралелизмот меѓу турските, македонските и албанските пословици во западна Македонија. *Духовниџе средишџа во заџадна Македонија во минаџоџо и денес, Биџорски научно-кулџурни собири, IX научен собир*. Кичево. [Hasan, H. (1990). Paralelizmot meѓu turskite, makedonskite i albanskite poslovice vo zapadna Makedonija. *Duhovnite središta vo zapadna Makedonija vo minatoto i denes, Bigorski naučno-kulturni sobiri, IX naučen sobir*. Kičevo.]
- Цепенков, М. (1972). *Македонски народни умџоворби, книџа VIII: Пословици, џоѓоворки, џаџанки, клеџви, блаџослови*. Скопје: Македонска книга. [Cepenkov, M. (1972). *Makedonski narodni umotvorbi, kniga VIII: Poslovice, pogovorki, gatanki, kletvi, blagoslovi*. Skopje: Makedonska kniga.]
- Aksoy, Ö. A. (2013). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1*. Istanbul: Atasözleri Sözlüğü, İnkılap Kitabevi.
- Aksoy, Ö. A. (2013). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2*. Istanbul: Deyimler Sözlüğü, İnkılap Kitabevi.
- Bardhi, F. (1961). *Mbledhës të hershëm të folklorit shqiptar I (1635 – 1912)*. Tiranë: Instituti i folklorit.

- Bugarski, R. (1989). *Uvod u lingvistiku*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Boguslawski, A. (1967). O podstawach ogolnej charakterystyki przyslow/ За основите на општата карактеристика на пословиците. *Pamiętnik Literacki*, 47/3: 144–170.
- Čomski, M. (1975). *Osnove teorije o znacima*. Beograd: Beogradski izdavačko-grafički zavod.
- Dançetoviq, V. (1971). *Fjalë të urta shqipe*. Prishtinë: Rilindja.
- Hymes, D. (1962). The Ethnography of Speaking. In T. Gladwin & W. C. Sturtevant (eds.). *Anthropology and Human Behavior*, 13–53. Washington, DC: Anthropology Society of Washington.
- Jakobson, R. i Bogatirjov, P. (2010). Folklor kao naročit oblik stvaralaštva. U M. Hameršak i S. Marijanić (ur.). *Folkloristička čitanka*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku AGM.
- Mišeska-Tomić, O. (1995). *Jezik i jezici*. Novi Sad.
- Morris, C. (1964). *Signification and Significance: A Study of the Relations of Signs and Values*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Panajoti, J. dhe Xhagolli, A. (përgj.). (1985). *Fjalë të urta shqipe*. Prishtinë: Rilindja.
- Seitel, P. (1969). Proverbs: A social use of metaphor. *Genre*, II/1.
- Sosir, F. (1985). *Opšta lingvistika*. Beograd: Nolit.
- Tezcan A. B., Akalın, H. ve Toparlı, R. (2023). *Türk Atasözleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Тоска, В. *Македонскиите и албанскиите народни пословици и поговорки за жената*
 [Toska, V. *Makedonskite i albanskite narodni poslovice i pogovorki za ženata*.] [http://
 drmj.manu.edu.mk/wp-content/uploads/2018/05/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B8-%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BA%D0%B8-%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%86%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0.pdf](http://drmj.manu.edu.mk/wp-content/uploads/2018/05/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B8-%D0%B0%D0%BB%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%BA%D0%B8-%D0%B8-%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%86%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0.pdf)